

Asia: VN/9791/2020

Rikosprosessin tehostaminen

1. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen

a) Esitutinnan toimittamista sekä syyteharkintaa ja syytteen nostamista kiireellisesti koskevat ehdotukset sekä pääkäsittelyn pitämistä määräajassa koskeva ehdotus asianomistajan ollessa alle 18-vuotias (ETL 3:11, ROL 1:8a ja ROL 5:13)

Pyrkimys lapsiystävällisempään oikeudenkäyttöön on kannatettava. Toteutuessaan lakiehdotuksella nostetaan uusi asiaryhmä tuomioistuinten työjonojen kärkeen. Uuden asiaryhmän priorisoiminen johtaa luonnollisesti muiden asiaryhmien käsittelyn hidastumiseen, mikäli nopeutettuun käsittelyyn ei ohjata lisäresursseja. Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että tuomioistuinten perusrahoitus on riittämättömällä tasolla. Sen vuoksi yksittäisten asioiden priorisointi ei ole tehokkuuden kannalta täysin ongelmaton ratkaisu vaan voi pikemminkin olla omiaan kärjistämään perusongelmaa ja entistä pahemmin kriisiyttämään muiden asioiden käsittelyä.

Lasten asioiden joutuisan käsittelyn tulisi olla itseisarvo. Asiassa tulisi kuitenkin vielä harkita voisiko soveltamisala rajoittua rikoksiin, jotka liittyvät lapsen henkeen, terveyteen, vapauteen ja seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen. Soveltamisalaa voitaisiin rajata myös ennalta määriteltyjen erityisen törkeiden rikosten alaan.

b) Edunvalvojan määräämistä esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:8)

Ehdotus on kannatettava. Edunvalvojan määrääminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esitutkintaa nopeuttanee prosessia.

2. Erityisosaamisen turvaaminen

a) Esitutinnan johdon keskittämistä alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7)

Ehdotus on kannatettava.

b) Esitutkintatoimenpiteiden ja tutkinnan johdon keskittämistä erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7a)

Ehdotus on kannatettava.

3. Tekniikan hyödyntäminen rikosprosessissa

a) Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteeseen koskeva ehdotus (ETL 9:3)

Ehdotus on kannatettava. Tallenteiden käyttöä tulisi lisätä entisestään. Äänen tallentaminen on nykyään mahdollista monenlaisilla eri välineillä, joten äänen tallentamiselle voisi olla este vain erityisen poikkeuksellisissa tilanteissa.

b) Kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskevat ehdotukset (ETL 9:4 ja OK 17:24)

Ehdotus on kannatettava.

4. Esitutkintayhteistyön kehittäminen

a) Tutkintasuunnitelmia koskeva ehdotus (ETL 3:3a)

Kts. alla kohta c)

b) Loppulausuntoa koskeva ehdotus (ETL 10:1)

Kts. alla kohta c)

c) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta koskeva ehdotus (ETL 5:3)

Edellä mainitut ehdotukset ovat kannatettavia ja ne todennäköisesti tehostavat ja jäsentävät rikosprosessin alkuvaihetta. Loppulausunto-menettelyä kehittämällä mahdollistetaan syyttäjän ja puolustuksen välinen vuoropuhelu, jolloin myös mahdollinen lisätutkinnan tarve kävisi ilmi viimeistään loppulausunnoissa. Hovioikeus haluaa kiinnittää vielä huomiota siihen, että syyttäjät osallistuvat esitutkintaan huomattavasti vähemmän kuin muissa eurooppalaisissa maissa. Myös lainsäädännössä heidän asemansa poikkeaa vertailumaiden lainsäädännöstä. Tätä kysymystä tulisi rikosprosessin tehostamiseksi tarkastella laaja-alaisemmin kuin nyt on tehty.

5. Sovittelumahdollisuudesta ilmoittamista koskevat ehdotukset (ETL 4:16 ja 4:18)

.

Ehdotus on kannatettava.

6. Ns. putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset (ETL 2:4 ja 5:1)

.

Ehdotus on kannatettava.

7. Tarve ja edellytykset syyttäjän vaitiolo-oikeudesta säätämiseksi (mietinnön liite 2)

.

Esitetty syyttäjän vaitiolo-oikeus on kannatettava.

8. Muut mietinnössä käsitellyt asiat

a) Velvollisuus esitutkinnan toimittamiseen ja selvittämisvelvollisuuden laajuus

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

b) Syyteneuvottelun kehittäminen

Ehdotus on kannatettava.

c) Perusteluvollisuus syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen sekä tuomioistuimen ratkaisuisa

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

d) Rikosasioiden valmistelu käräjäoikeudessa

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

e) Preklusio rikosasioissa

Esityksessä katsottiin, että preklusio-säännösten muuttamiselle ei ole tarvetta. Rikosprosessin tehostaminen on käynyt ilmi monina toimenpide-ehdotuksina syyttäjän ja poliisin välisen yhteistyön tehostumisena. On kannatettavaa, että rikosprosessin painopiste olisi esitutkinnassa ja syyteharkinnassa. Mikäli prosessi terävöityy jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja esimerkiksi riidattomat ja riitaiset seikat käyvät ilmi ehdotetun loppulausuntomenettelyn seurauksena, voisi eräs tapa rikosprosessin jouduttamisessa olla nykyistä rajoitetummat mahdollisuudet uuteen seikkaan vetoamiseen enää syytteen nostamisen jälkeen.

f) Adheesioperiaate

Ehdotus on kannatettava.

g) Uhidirektiivin täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksien osalta

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa.

9. Ehdotusten vaikutukset, mukaan lukien arvio mahdollisesta tuottavuuden lisääntymisestä sekä vaikutukset ICT-järjestelmiin

.

ICT-järjestelmien kehittäminen siten, että ohjelmistot olisivat mahdollisimman yhteensopivia poliisin, syyttäjä- ja tuomioistuinlaitoksen välillä on ensiarvoisen tärkeää. Rikosasiaan sisältyvää esitutkintamateriaalia ja muuta aineistoa tulisi tarjota myös avustajien käyttöön viranomaisten yhden yhteisen asiointikanavan välityksellä. Asiakirjojen ja tiedon joutuisa liikkuminen viranomaisten, avustajien ja asiakkaiden välillä on omiaan lisäämään rikosprosessin joutuisuutta.

10. Muuta

.

Hovioikeus yhtyy Pasi Kumpulan, Nina Immosen ja Kirsi Kohosen lausumaan. Matti Tolvasen raportissa on nostettu esiin monia tapoja tehostaa rikosprosessiketjun toimintaa. Työryhmän työn tuloksena on nostettu esiin vain muutamia asioita, joilla on vaikutusta vain suhteellisen pienen asiamäärän käsittelyyn. Emeritus valtakunnansyyttäjä Matti Kuusimäki on useissa puheenvuoroissaan nostanut esiin tarpeen tarkastella menettelytapoja koko rikosprosessiketjun tarpeiden näkökulmasta aina rikosilmoituksen kirjaamisesta korkeimman oikeuden käsittelyyn asti. Työryhmä ei ole täysin onnistunut tavoittamaan Tolvasen ja Kuusimäen laaja-alaisempia tarkastelutapoja.

Holm Tiina
Vaasan hovioikeus